Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Første Afdeling)

26. september 2024*

»Præjudiciel forelæggelse – socialpolitik – beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed – direktiv 89/391/EØF – generelle forpligtelser med hensyn til beskyttelse af sikkerhed og sundhed – parallelle nationale procedurer – dom afsagt af en forvaltningsdomstol, der har retskraft i forbindelse med en sag ved en straffedomstol – kvalificering af en begivenhed som en »arbejdsulykke« – den effektive virkning af den beskyttelse af rettigheder, der er sikret ved direktiv 89/391 – artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder – retten til at blive hørt – disciplinær procedure mod en dommer i tilfælde af dennes manglende efterkommelse af en forfatningsdomstols afgørelse, der er i strid med EU-retten – EU-rettens forrang«

I sag C-792/22,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Curtea de Apel Braşov (appeldomstolen i Brașov, Rumænien) ved afgørelse af 21. december 2022, indgået til Domstolen den 23. december 2022, i sagen

MG

procesdeltagere:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu

har

DOMSTOLEN (Første Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, A. Arabadjiev, Domstolens vicepræsident, L. Bay Larsen (refererende dommer), og dommerne T. von Danwitz, P.G. Xuereb og A. Kumin,

generaladvokat: A. Rantos

* Processprog: rumænsk.

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

– Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea ved D. Câmpean, som befuldmægtiget,

– den rumænske regering ved R. Antonie, E. Gane, og A. Rotăreanu, som befuldmægtigede,

– Europa-Kommissionen ved A. Armenia og D. Recchia, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 11. april 2024,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 1 og 2, samt artikel 5, stk. 1, i Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet (EFT 1989, L 183, s. 1), sammenholdt med effektivitetsprincippet og artikel 31 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).

2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en straffesag, som blev indledt mod MG om manglende overholdelse af retlige foranstaltninger vedrørende sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen samt uagtsomt manddrab.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Tiende betragtning til direktiv 89/391 er affattet således:

»[D]er er stadig for mange beklagelige arbejdsulykker og erhvervssygdomme; forebyggende foranstaltninger bør træffes eller forbedres snarest muligt for at beskytte arbejdstagernes sikkerhed og sundhed og således sikre et højere beskyttelsesniveau.«

4 Direktivets artikel 1, stk. 1 og 2, bestemmer følgende:

»1. Formålet med dette direktiv er at iværksætte foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet.

2. Med henblik herpå omfatter direktivet generelle principper for forebyggelse af erhvervsbetingede risici og beskyttelse af sikkerhed og sundhed, fjernelse af faktorer, der kan frembyde risici eller forårsage ulykker, oplysning, høring, afbalanceret deltagelse i overensstemmelse med national lovgivning og/eller praksis samt oplæring af arbejdstagerne og

deres repræsentanter, tillige med almindelige retningslinjer for iværksættelsen af nævnte principper.«

5 Det nævnte direktivs artikel 4, stk. 1, bestemmer:

»Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at arbejdsgiverne, arbejdstagerne og arbejdstagernes repræsentanter bliver omfattet af de retsforskrifter, som er påkrævet for iværksættelsen af dette direktiv.«

6 Direktivets artikel 5, som har overskriften »Generel bestemmelse«, fastsætter følgende i stk. 1:

»Arbejdsgiveren har pligt til at sikre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed i alle forhold, der er forbundet med arbejdet.«

Rumænsk ret

Straffeloven og lov om strafferetspleje

7 Artikel 350 i Codul penal (straffeloven) med overskriften »Manglende overholdelse af retlige foranstaltninger vedrørende sikkerhed og sundhed under arbejdet« bestemmer:

»(1) Enhver persons manglende overholdelse af forpligtelserne og foranstaltningerne vedrørende sikkerhed og sundhed under arbejdet straffes med fængsel fra seks måneder til tre år eller bøde, hvis der er overhængende fare for en arbejdsulykke eller erhvervsbetinget sygdom.

[...]

(3) De i stk. 1 og 2 omhandlede forhold straffes med fængsel fra tre måneder til et år eller med bøde, når de begås uagtsomt.«

8 Artikel 192 med overskriften »Uagtsomt manddrab«, fastsætter følgende i stk. 2:

»Uagtsomt manddrab som følge af manglende overholdelse af retlige foranstaltninger eller forebyggende foranstaltninger, der er fastsat med henblik på udøvelse af et erhverv eller et fag eller med henblik på udøvelse af en bestemt aktivitet, straffes med fængsel fra to til syv år. Når overtrædelsen af de retlige foranstaltninger eller de forebyggende foranstaltninger i sig selv udgør en lovovertrædelse, finder reglerne om sammenstød af lovovertrædelser anvendelse.«

9 Artikel 52 i Codul de procedură penală (strafferetsplejeloven) bestemmer i stk. 1 og 2:

»(1) Straffedomstolen er kompetent til at påkende ethvert spørgsmål, som skal løses, inden sagen kan afgøres, selv om dette spørgsmål qua sin natur henhører under en anden domstols kompetence, undtaget i de tilfælde, hvor kompetencen ikke ligger hos retsinstanserne.

(2) Straffedomstolen skal løse det indledende spørgsmål på grundlag af de regler og bevismidler, som finder anvendelse på det af spørgsmålet omfattede emne.«

Lov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen

10 Artikel 5 i Legea nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă (lov nr. 319/2006 om sikkerhed og sundhed under arbejdet) af 14. juli 2006 (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr. 646 af 26.7.2006, herefter »lov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen«), som gennemfører direktiv 89/391, fastsætter:

»I denne lov forstås ved:

[...]

g) arbejdsulykke: en voldelig beskadigelse af kroppen eller en akut erhvervsrelateret forgiftning, som indtræffer under arbejdet eller udøvelsen af tjenstlige opgaver, og som medfører midlertidig arbejdsudygtighed i mindst tre kalenderdage, invaliditet eller død

[...]«

11 Denne lovs artikel 20, stk. 1, bestemmer:

»Arbejdsgiveren skal sikre betingelser, hvorunder hver arbejdstager modtager tilstrækkelig og passende uddannelse i sikkerhed og sundhed på arbejdet, især i form af information og instruktioner, der er specifikke for dennes arbejdsplads og stilling.

[...]

b) ved ansættelse hos en anden arbejdsgiver [...]

[...]«

12 Lovens artikel 22 er affattet på følgende måde:

»Enhver arbejdstager skal udføre sit arbejde i overensstemmelse med sin uddannelse og sin forberedelse samt med de instrukser, han har modtaget fra sin arbejdsgiver, på en sådan måde, at han ikke udsætter sig selv eller andre personer, der kan blive berørt af hans handlinger eller undladelser i forbindelse med hans arbejde, for risici for ulykker eller erhvervsbetingede sygdomme.«

13 I overensstemmelse med denne lovs artikel 29, stk. 1, skal det regionale arbejdstilsyn udføre en undersøgelse i tilfælde af en begivenhed, der har døden til følge for offeret. Ifølge lovens artikel 29, stk. 2, nedfældes resultatet af undersøgelse i et referat.

Minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed

14 Cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă (minimumsforskrifter for sikkerhed og sundhed i forbindelse med arbejdstagernes brug af arbejdsudstyr) som indført ved Hotărârea Guvernului nr. 1146/2006 (regeringsdekret nr. 1146/2006) af 30. august 2006 (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr. 815 af 3.10.2006), indeholder følgende:

»3.3.2.1. I elektriske installationer og elektrisk udstyr sikres beskyttelsen mod elektrisk stød ved direkte kontakt ved tekniske foranstaltninger suppleret med organisatoriske foranstaltninger. [...]

3.3.2.3. Beskyttelse mod elektrisk stød ved direkte kontakt sikres ved hjælp af følgende organisatoriske foranstaltninger:

a) Arbejde på elektriske installationer (fejlretninger, reparationer, tilslutninger osv.) må kun udføres af kvalificerede elektrikere, der er godkendt og uddannet til det pågældende arbejde.

b) Arbejdet skal udføres på grundlag af en af arbejdsformerne.

[…]

e) Der skal udarbejdes arbejdsinstrukser for alle interventioner i form af arbejder på elektriske installationer.

3.3.2.4. Interventioner i form af arbejder på installationer, maskiner, udstyr og apparater, der anvender elektricitet, er kun tilladt på grundlag af følgende arbejdsformer:

[…]

d) mundtlige instrukser (DV)

[…]

3.3.23.1. I tilfælde af elektriske installationer eller elektrisk arbejdsudstyr, hvor der udføres arbejde med eller uden frakobling af strømmen, skal der anvendes elektrisk isolerende personlige værnemidler. […]

3.3.23.4. Arbejde, der ikke indebærer frakobling af strømmen til elektriske installationer og elektrisk udstyr, skal udføres af personale, der har tilladelse til at udføre arbejde under spænding.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

15 Den 5. september 2017 døde en elektriker ansat hos SC Energotehnica SRL Sibiu, (herefter »Energotehnica«) som følge af et dødeligt elektrisk stød under en reparation af et udendørsbelysningsarmatur i en lavspændingsmast på et landbrug.

16 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at MG, der ligeledes var ansat i Energotehnica, havde til opgave at tilrettelægge arbejdet, instruere personalet og træffe foranstaltninger med henblik på at sikre arbejdssikkerhed og beskyttelsesudstyr.

17 Efter dette dødsfald blev der indledt to sager vedrørende den omhandlede begivenhed, nemlig dels en administrativ undersøgelsesprocedure indledt af Inspecția Muncii (arbejdstilsynet, Rumænien) mod arbejdsgiveren, dels en straffesag mod MG for manglende overholdelse af de retlige foranstaltninger vedrørende sikkerhed på arbejdspladsen.

18 Hvad for det første angår den administrative undersøgelse fastslog arbejdstilsynet i en undersøgelsesrapport af 9. september 2019, at der var tale om en »arbejdsulykke« som omhandlet i den nationale lovgivning.

19 Energotehnica anlagde sag ved Tribunalul Sibiu (retten i første instans i Sibiu, Rumænien) med påstand om annullation af undersøgelsesrapporten.

20 Denne ret annullerede delvist den nævnte rapport ved dom af 10. februar 2021, idet den – i modsætning til den kvalificering, som Inspecția Muncii havde foretaget – fastslog, at den omhandlede begivenhed ikke udgjorde en arbejdsulykke.

21 Den af arbejdstilsynet iværksatte appel til prøvelse af denne dom blev forkastet ved dom afsagt af Curtea de Apel Alba Iulia (appeldomstolen i Alba Iulia, Rumænien) den 14. juni 2021.

22 Hvad for det andet angår den straffesag, der var indledt mod MG, blev denne på indstilling fra Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea (anklagemyndigheden ved retten i første instans i Rupea, Rumænien) den 31. juli 2020 henvist til Judecătoria Rupea (retten i første instans i Rupea, Rumænien).

23 Anklagemyndigheden gjorde i anklageskriftet gældende, at MG den 5. september 2017 ca. kl. 18 gav den ansatte en instruks om at udføre den omhandlede reparation på belysningsarmaturet uden at træffe de nødvendige sundheds- og sikkerhedsforanstaltninger, dvs. at indgrebet skulle foretages af autoriseret personale under MG's tilsyn. Offeret foretog dette indgreb uden at bryde strømforsyningen og uden at anvende elektroisolerende handsker.

24 Offerets erstatningsberettigede efterladte indtrådte som civile parter ved denne ret med påstand om, at MG og Energotehnica, idet Energotehnica var civiltretligt ansvarlig for MG, blev dømt til at erstatte deres tab.

25 Judecătoria Rupea (retten i første instans i Rupea) frifandt ved dom af 24. december 2021 MG i staffesagen og forkastede det civile søgsmål, der var anlagt af offerets erstatningsberettigede efterladte. Denne retsinstans fandt for det første, at der forelå rimelig tvivl om, hvorvidt MG havde givet offeret en arbejdsinstruks, og for det andet, at den i hovedsagen omhandlede begivenhed fandt sted efter arbejdstidens afslutning, således at den ikke kunne kvalificeres som en arbejdsulykke.

26 Anklagemyndigheden ved retten i første instans i Rupea og offerets erstatningsberettigede efterladte har iværksat appel til prøvelse af denne dom ved den forelæggende ret, Curtea de Apel Brașov (appeldomstolen i Brașov).

27 Den forelæggende ret har anført, at i henhold til rumænsk ret som fortolket i lyset af retspraksis fra Curtea Constituțională (forfatningsdomstol, Rumænien) er afgørelsen fra forvaltningsdomstolen bindende for straffedomstolen som følge af den retskraft, som den har fået. Den forelæggende ret har således præciseret, at spørgsmålet om, hvorvidt den hændelse, der ligger til grund for den forurettede arbejdstagers død, udgør en »arbejdsulykke« som omhandlet i lov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen, er et »forudgående spørgsmål« som omhandlet i strafferetsplejelovens artikel 52.

28 I denne henseende har den forelæggende ret fremhævet, at Curtea Constituțională (forfatningsdomstol) ved afgørelse af 17. februar 2021 har fastslået, at civilretlige domme har ubetinget retskraft (lato sensu), der har retskraft, når de afgør sådanne forudgående spørgsmål.

29 Den forelæggende ret har anført, at den følgelig er bundet af konklusionerne fra forvaltningsdomstolen, som afviste at kvalificere den omhandlede begivenhed som en »arbejdsulykke« som omhandlet i rumænsk ret.

30 Den retskraft, som en sådan kvalificering har, forhindrer imidlertid den forelæggende ret i at træffe afgørelse om de tiltalte parters straffe- eller erstatningsansvar, eftersom den nævnte kvalificering er et grundlæggende element i den lovovertrædelse, som den skal træffe afgørelse om.

31 I denne henseende har den forelæggende ret tilføjet, at de civile parter i straffesagen ikke er blevet hørt ved forvaltningsdomstolen, idet den forvaltningsretlige sag alene vedrørte Energotehnica mod arbejdstilsynet.

32 En sådan manglende mulighed for at træffe afgørelse om straffe- eller civilretligt ansvar som i det foreliggende tilfælde – selv om de parter, der er blevet hørt inden for rammerne af de to sager, ikke er de samme – tilsidesætter princippet om arbejdsgiverens ansvar og princippet om beskyttelse af arbejdstagerne, der er fastsat i artikel 1, stk. 1 og 2, og artikel 5, stk. 1, i direktiv 89/391, sammenholdt med chartrets artikel 31, stk. 1.

33 Under disse omstændigheder har Curtea de Apel Braşov (appeldomstolen i Braşov) udsat sagen og forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Er princippet om beskyttelse af arbejdstagerne og princippet om arbejdsgiverens ansvar, som er fastsat i artikel 1, stk. 1 og 2, og artikel 5, stk. 1, i [direktiv 89/391], der er gennemført i national ret ved [lov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen], sammenholdt med artikel 31, stk. 1, i [chartret], til hinder for en lovgivning som den, der finder anvendelse i hovedsagen, som er pålagt ved en afgørelse fra den nationale forfatningsdomstol, og i henhold til hvilken en forvaltningsdomstol efter anmodning fra arbejdsgiveren, under en kontradiktorisk procedure med alene den statslige administrative myndighed, kan træffe endelig afgørelse om, at en hændelse ikke kan kvalificeres som en arbejdsulykke som omhandlet i direktivet, og således kan forhindre den straffedomstol, der skal træffe afgørelse i både den straffesag, som anklagemyndigheden har anlagt mod den ansvarlige arbejdstager, og i den civile sag, som den civile part har anlagt mod arbejdsgiveren som den [erstatningsansvarlige] part i straffesagen mod dennes ansatte, i at afsige en anden afgørelse med hensyn til kvalificeringen af samme hændelse som en arbejdsulykke, hvilken kvalificering er et afgørende element i de overtrædelser, der er genstand for straffesagen (og uden hvilken der hverken kan fastslås et strafferetligt ansvar eller [erstatningsansvar] i tilknytning hertil), henset til den endelige administrative doms retskraft?

2) Såfremt [det første spørgsmål] besvares bekræftende, skal princippet om EU-rettens forrang da fortolkes således, at det er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter de [ordinære] nationale domstole er bundet af den nationale forfatningsdomstols afgørelser og af denne grund ikke af egen drift kan undlade at anvende den retspraksis, der følger af disse afgørelser, idet de da ville begå en disciplinær overtrædelse, selv om de i lyset af en dom fra Domstolen er af den opfattelse, at denne retspraksis er i strid med artikel 1, stk. 1 og 2, og artikel 5, stk. 1, i [direktiv 89/391], gennemført i den nationale retsorden ved [lov om sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen], sammenholdt med artikel 31, stk. 1, i [chartret]?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Om formaliteten

34 Den rumænske regering har gjort gældende, at de præjudicielle spørgsmål ikke kan antages til realitetsbehandling.

35 Den rumænske regering har i denne henseende hvad angår det første spørgsmål gjort gældende, at den forelæggende ret skal tage stilling til en appel inden for rammerne af en sag om strafferetligt ansvar for en arbejdstager og ikke for en arbejdsgiver, idet sidstnævnte alene har status af erstatningsansvarlig part inden for rammerne af straffesagen. Direktiv 89/391 vedrører imidlertid kun arbejdsgivernes forpligtelse til at sikre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed i alle forhold, der er forbundet med arbejdet, samt arbejdsgivernes ansvar i tilfælde af manglende overholdelse af denne forpligtelse. Det retsforhold, som den nationale ret skal tage stilling til, er derfor ikke omfattet af direktivets anvendelsesområde ratione materiae. Under disse omstændigheder kan det første præjudicielle spørgsmål ikke antages til realitetsbehandling.

36 For så vidt angår det andet spørgsmål har den rumænske regering gjort gældende, at det mangler selvstændig karakter, idet det afhænger af svaret på det første spørgsmål, og således heller ikke kan antages til realitetsbehandling.

37 Det skal indledningsvis i denne henseende bemærkes, at det udelukkende tilkommer den nationale ret, for hvilken tvisten i hovedsagen er indbragt, at vurdere, om en præjudiciel afgørelse er nødvendig, og om de spørgsmål, den forelægger Domstolen, er relevante. Når de forelagte spørgsmål vedrører fortolkningen eller gyldigheden af en EU-retlig regel, er Domstolen derfor principielt forpligtet til at træffe afgørelse, medmindre det fremgår, at den ønskede fortolkning savner enhver forbindelse med realiteten i hovedsagen eller dennes genstand, såfremt problemet er af hypotetisk karakter, eller såfremt Domstolen ikke råder over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan foretage en hensigtsmæssig besvarelse af dette spørgsmål (dom af 22.2.2024, Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

38 Det fremgår i det foreliggende tilfælde af forelæggelsesafgørelsen, at offerets erstatningsberettigede efterladte indtrådte som civile parter ved straffedomstolen med påstand om, at tiltalte og arbejdsgiveren tilpligtes at erstatte deres tab. Det kan derfor ikke antages, at tvisten i hovedsagen ikke vedrører arbejdsgiveren, og at det problem, der er rejst med det første spørgsmål, er af hypotetisk karakter. Spørgsmålet om, hvorvidt EU-retten er til hinder for, at en forvaltningsdomstol kan træffe afgørelse om kvalificeringen af en begivenhed som en »arbejdsulykke« som omhandlet i rumænsk ret, der er retligt bindende for en straffedomstol, er i øvrigt afgørende for udfaldet af sagen for den forelæggende ret.

39 Det følger heraf, at de stillede spørgsmål kan antages til realitetsbehandling.

Om realiteten

Det første spørgsmål

40 Den forelæggende ret ønsker med sit første spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om artikel 1, stk. 1 og 2, og artikel 5, stk. 1, i direktiv 89/391, sammenholdt med artikel 31 i chartret og effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at de er til hinder for en medlemsstats lovgivning, således som denne fortolkes af den pågældende medlemsstats forfatningsdomstol, hvorefter en endelig dom afsagt af en forvaltningsdomstol vedrørende kvalificeringen af en begivenhed som »arbejdsulykke« har materiel retskraft under en sag ved en straffedomstol, når denne lovgivning ikke giver de erstatningsberettigede efterladte efter den arbejdstager, der er offer for denne begivenhed, mulighed for at blive hørt i nogen af de procedurer, hvorunder der bliver taget stilling til, om der er tale om en sådan arbejdsulykke.

41 Indledningsvis skal det bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at det som led i den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, tilkommer denne at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den (dom af 13.6.2024, Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (Reel energiomkostning), C-266/23, EU:C:2024:506, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).

42 Til dette formål kan Domstolen af samtlige de oplysninger, der er fremlagt af den nationale retsinstans, og navnlig af forelæggelsesafgørelsens præmisser, udlede de EU-retlige elementer, som det under hensyn til hovedsagens genstand er nødvendigt at fortolke. Domstolen kan ligeledes inddrage EU-retlige regler, som den nationale ret ikke har henvist til i sit spørgsmål (dom af 25.4.2024, PAN Europe (Closer) C-308/22, EU:C:2024:350, præmis 86 og den deri nævnte retspraksis).

43 Det skal i det foreliggende tilfælde bemærkes, at retten til en effektiv domstolsbeskyttelse, som sikres i chartrets artikel 47, ligeledes er relevant for at besvare de stillede spørgsmål.

44 Hvad angår direktiv 89/391 fremgår det af dets artikel 1, stk. 1, sammenholdt med tiende betragtning til dette direktiv, at det har til formål at iværksætte foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed og således sikre et højere beskyttelsesniveau.

45 Direktivet indeholder, som det præciseres i artikel 1, stk. 2, de generelle principper for bl.a. forebyggelse af erhvervsbetingede risici og beskyttelse af sikkerhed og sundhed, fjernelse af faktorer, der kan frembyde risici eller forårsage ulykker, tillige med generelle retningslinjer for iværksættelsen af disse principper.

46 Herudover fastsætter artikel 5, stk. 1, i direktiv 89/391, at arbejdsgiveren har pligt til at sikre arbejdstagernes sikkerhed og sundhed i alle forhold, der er forbundet med arbejdet.

47 Som Domstolen præciserede i præmis 41 i dom af 14. juni 2007, Kommissionen mod Det Forenede Kongerige (C-127/05, EU:C:2007:338), pålægger denne bestemmelse arbejdsgiveren at sikre arbejdstagerne et sikkert arbejdsmiljø, hvilken forpligtelse – hvis indhold beskrives i direktivets artikel 6-12 samt i flere særdirektiver – præciserer de forebyggende foranstaltninger, som skal træffes inden for forskellige erhvervsgrene.

48 Domstolen har ikke desto mindre fastslået, at den nævnte bestemmelse begrænser sig til at fastslå, at der påhviler arbejdsgiveren en generel beskyttelsesforpligtelse, uden at fastsætte nogen form for ansvar (dom af 14.6.2007, Kommissionen mod Det Forenede Kongerige, C-127/05, EU:C:2007:338, præmis 42).

49 Selv om direktiv 89/391 henviser til princippet om arbejdsgiverens ansvar og fastsætter generelle forpligtelser vedrørende beskyttelse af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed i alle forhold, der er forbundet med arbejdet, indeholder det – som anført af generaladvokaten i punkt 47 i forslaget til afgørelse, og som fremført af Europa-Kommissionen – følgelig ingen specifikke bestemmelser om de processuelle bestemmelser for søgsmål, der anlægges for at fastslå det ansvar, som tilfalder arbejdsgiveren, som ikke har overholdt disse forpligtelser.

50 På samme måde fastsætter chartrets artikel 31, stk. 1, som den forelæggende ret har henvist til i forbindelse med det første præjudicielle spørgsmål, at »[e]nhver arbejdstager har ret til sunde, sikre og værdige arbejdsforhold«, uden at denne bestemmelse indeholder nogen præcisering af de processuelle fremgangsmåder, der skal gælde for de retsmidler, der skal være til rådighed, når beskyttelsen af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed ikke har kunnet overholdes.

51 Eftersom EU-retten ikke harmoniserer procedurerne for fastlæggelse af arbejdsgiverens ansvar i tilfælde af manglende overholdelse af kravene i artikel 4, stk. 1, og i artikel 5, stk. 1, i direktiv 89/391, er disse procedurer derfor omfattet af medlemsstaternes interne retsorden i medfør af princippet om disse staters procesautonomi, dog forudsat at procedurerne ikke må være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), og at de ikke må gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der er tillagt ved EU-retten (effektivitetsprincippet) (jf. analogt dom af 11.4.2024, Air Europa Líneas Aéras, C-173/23, EU:C:2024:295, præmis 31 og den deri nævnte retspraksis).

52 Derudover har Domstolen ligeledes fastslået, at hvis der ikke findes EU-retlige bestemmelser på området, tilkommer det medlemsstaterne i deres interne retsorden at fastsætte fremgangsmåderne for gennemførelse af princippet om retskraft i medfør af princippet om medlemsstaternes procesautonomi, dog under overholdelse af ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet (dom af 24.10.2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, præmis 21 og den deri nævnte retspraksis).

53 Særligt skal medlemsstaterne, når de fastsætter de proceduremæssige regler for adgang til domstolsprøvelse, der skal sikre beskyttelsen af de rettigheder, som direktiv 89/391 tillægger, navnlig sikre adgangen til effektive retsmidler og til en upartisk domstol, som er fastsat i chartrets artikel 47, og som udgør en bekræftelse af princippet om effektiv domstolsbeskyttelse. Medlemsstaterne skal således sikre, at de konkrete nærmere bestemmelser for iværksættelse af retsmidler som følge af en tilsidesættelse af de forpligtelser, der er fastsat i dette direktiv, ikke i uforholdsmæssig grad berører retten til effektive retsmidler for en domstol som omhandlet i chartrets artikel 47 (jf. analogt dom af 12.1.2023, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, præmis 50 og 51).

54 Denne ret består af forskellige elementer, herunder bl.a. retten til at blive hørt. Domstolen har i denne henseende allerede fastslået, at det ville være uforeneligt med den grundlæggende ret til en effektiv domstolsbeskyttelse, hvis en retsafgørelse blev baseret på faktiske omstændigheder og dokumenter, som parterne eller en af disse ikke har kunnet skaffe sig kendskab til, og som de

således ikke har kunnet tage stilling til (jf. i denne retning dom af 25.4.2024, NW og PQ (Klassificerede informationer), C-420/22 og C-528/22, EU:C:2024:344, præmis 106 og den deri nævnte retspraksis).

55 Når en straffedomstol skal tage stilling til erstatningsansvaret, der er opstået som følge af de forhold, som den tiltalte foreholdes, ville retten til at blive hørt for de parter, som søger at fastslå dette ansvar, således blive tilsidesat, hvis det ikke var muligt for dem at udtrykke deres standpunkt med hensyn til en betingelse, der er nødvendig for, at ansvaret ifaldes, inden spørgsmålet om, hvorvidt denne betingelse er opfyldt, er blevet endeligt afgjort af den ret, for hvilken sagen er indbragt. I et sådant tilfælde ville adgangen for disse parter til at kunne udtrykke deres standpunkt om arbejdsgiverens ansvar for en domstol, nemlig være uden nogen effektiv virkning.

56 Dette ville være tilfældet, hvis afgørelsen med hensyn til en sådan betingelse blev truffet af en ret – for hvilken parterne ikke har kunnet give møde og end ikke har haft en reel mulighed for at fremføre deres argumenter – ved en afgørelse, der er bindende for en anden ret, som skal træffe afgørelse om dette ansvar.

57 I det tilfælde, hvor parterne har haft en sådan ret og navnlig har haft reel mulighed for at fremføre deres argumenter, er den omstændighed, at de ikke har udøvet denne ret, derimod uden betydning.

58 I det foreliggende tilfælde tilkommer det den nationale ret at efterprøve, om offerets erstatningsberettigede efterladte, som er civile parter i en straffesag, har haft ret til at blive hørt ved en forvaltningsdomstol, navnlig hvad angår kvalificeringen af den omhandlede begivenhed som en »arbejdsulykke«.

59 Henset til det ovenstående skal det første spørgsmål besvares med, at artikel 1, stk. 1 og 2, samt artikel 5, stk. 1, i direktiv 89/391, sammenholdt med effektivitetsprincippet og chartrets artikel 47, skal fortolkes således, at de er til hinder for en medlemsstats lovgivning, således som denne fortolkes af den pågældende medlemsstats forfatningsdomstol, hvorefter en endelig dom afsagt af en forvaltningsdomstol vedrørende kvalificeringen af en begivenhed som »arbejdsulykke« har materiel retskraft under en sag ved en straffedomstol, der skal træffe afgørelse om erstatningsansvaret for de forhold, som den tiltalte foreholdes, i det tilfælde, hvor denne lovgivning ikke har givet de erstatningsberettigede efterladte efter den arbejdstager, der var offer for denne begivenhed, mulighed for at blive hørt i nogen af de sager, hvorunder det har skullet afgøres, om der er tale om en sådan arbejdsulykke.

Det andet spørgsmål

60 Den forelæggende ret ønsker med sit andet spørgsmål nærmere bestemt oplyst, om princippet om EU-rettens forrang skal fortolkes således, at det er til hinder for en medlemsstats lovgivning, hvorefter de ordinære nationale domstole ikke ex officio kan undlade at anvende afgørelser truffet af denne medlemsstats forfatningsdomstol, idet dommerne ved de nævnte ordinære domstole ellers risikerer at blive pålagt disciplinære sanktioner, når de, henset til Domstolens fortolkning, er af den opfattelse, at de pågældende afgørelser tilsidesætter borgernes rettigheder i henhold til direktiv 89/391.

61 Det skal indledningsvis bemærkes, at en national ret, som har gjort brug af den mulighed, der er givet den ved artikel 267, stk. 2, TEUF, i givet fald skal se bort fra en højere national rets vurderinger, hvis den er af den opfattelse, at disse vurderinger ikke er i overensstemmelse med

EU-retten, i givet fald ved at undlade at anvende den nationale regel, der forpligter den til at efterkomme denne højere rets afgørelser (dom af 22.2.2022, RS (Virkningen af domme afsagt af en forfatningsdomstol), C-430/21, EU:C:2022:99, præmis 75 og den deri nævnte retspraksis).

62 I denne henseende finder denne løsning bl.a. anvendelse, når en ordinær domstol er bundet af en afgørelse fra en national forfatningsdomstol, som den pågældende ordinære domstol anser for at være i strid med EU-retten (jf. i denne retning dom af 22.2.2022, RS (Virkningen af domme afsagt af en forfatningsdomstol), C-430/21, EU:C:2022:99, præmis 76 og den deri nævnte retspraksis).

63 Der skal i denne forbindelse erindres om, at princippet om overensstemmende fortolkning kræver, at de nationale retter gør alt, hvad der henhører under deres kompetence – idet de tager den nationale lovgivning i dens helhed i betragtning og anvender fortolkningsmetoder, der er anerkendt i denne ret – for at sikre den fulde virkning af et direktiv og for at nå et resultat, der er i overensstemmelse med det, der tilsigtes med dette. Kravet om en sådan overensstemmende fortolkning omfatter forpligtelsen for de nationale domstole til i givet fald at ændre en fast retspraksis, såfremt denne er baseret på en fortolkning af national ret, som er uforenelig med formålene med et direktiv (dom af 6.11.2018, Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, præmis 59 og 60 og den deri nævnte retspraksis).

64 For så vidt angår en national dommers eventuelle disciplinære ansvar har Domstolen fastslået, at EU-retten er til hinder for en national lovgivning eller praksis, hvorefter en national dommer kan ifalde disciplinært ansvar for enhver undladelse af at efterkomme en national forfatningsdomstols afgørelser (jf. i denne retning dom af 22.2.2022, RS (Virkningen af domme afsagt af en forfatningsdomstol), C-430/21, EU:C:2022:99, præmis 87 og den deri nævnte retspraksis).

65 Hvad angår det disciplinære ansvar, som dommerne ved de ordinære domstole kan ifalde, såfremt de undlader at efterkomme den nationale forfatningsdomstols afgørelser, kan sikringen af domstolenes uafhængighed ganske vist bl.a. ikke medføre, at det fuldstændigt udelukkes, at disse dommere i visse helt ekstraordinære tilfælde kan pådrage sig disciplinært ansvar som følge af afgørelser truffet af dem, såsom i tilfælde af grove og helt uforsvarlige handlinger fra dommernes side (jf. i denne retning dom af 22.2.2022, RS (Virkningen af domme afsagt af en forfatningsdomstol), C-430/21, EU:C:2022:99, præmis 83 og den deri nævnte retspraksis).

66 For at bevare denne uafhængighed er det ikke desto mindre væsentligt ikke at udsætte de nævnte ordinære dommere for disciplinære procedurer eller sanktioner for at have gjort brug af muligheden for at indbringe en sag for Domstolen i henhold til artikel 267 TEUF, hvilket henhører under deres enekompetence (jf. i denne retning dom af 22.2.2022, RS (Virkningen af domme afsagt af en forfatningsdomstol), C-430/21, EU:C:2022:99, præmis 83-85 og den deri nævnte retspraksis).

67 Henset til ovenstående betragtninger skal det andet præjudicielle spørgsmål besvares med, at princippet om EU-rettens forrang skal fortolkes således, at det er til hinder for en medlemsstats lovgivning, hvorefter de ordinære nationale domstole ikke ex officio kan undlade at anvende afgørelser truffet af denne medlemsstats forfatningsdomstol, idet dommerne ved disse ordinære domstole ellers risikerer at blive pålagt disciplinære sanktioner, når de, henset til Domstolens fortolkning, er af den opfattelse, at disse afgørelser tilsidesætter borgernes rettigheder i henhold til direktiv 89/391.

Sagsomkostninger

68 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Første Afdeling) for ret:

1) **Artikel 1, stk. 1 og 2, og artikel 5, stk. 1, i Rådets direktiv 89/391/EØF af 12. juni 1989 om iværksættelse af foranstaltninger til forbedring af arbejdstagernes sikkerhed og sundhed under arbejdet, sammenholdt med effektivitetsprincippet og artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder,**

   skal fortolkes således, at

   de er til hinder for en medlemsstats lovgivning, således som denne fortolkes af den pågældende medlemsstats forfatningsdomstol, hvorefter en endelig dom afsagt af en forvaltningsdomstol vedrørende kvalificeringen af en begivenhed som »arbejdsulykke« har materiel retskraft under en sag ved en straffedomstol, der skal træffe afgørelse om erstatningsansvaret for de forhold, som den tiltalte foreholdes, i det tilfælde, hvor denne lovgivning ikke har givet de erstatningsberettigede efterladte efter den arbejdstager, der var offer for denne begivenhed, mulighed for at blive hørt i nogen af de sager, hvorunder det har skullet afgøres, om der er tale om en sådan arbejdsulykke.

2) **Princippet om EU-rettens forrang**

   skal fortolkes således, at

   det er til hinder for en medlemsstats lovgivning, hvorefter de ordinære nationale domstole ikke ex officio kan undlade at anvende afgørelser truffet af denne medlemsstats forfatningsdomstol, idet dommerne ved disse ordinære domstole ellers risikerer at blive pålagt disciplinære sanktioner, når de, henset til Domstolens fortolkning, er af den opfattelse, at disse afgørelser tilsidesætter borgernes rettigheder i henhold til direktiv 89/391.

Underskrifter